

Nr 168

Av herr **Anderson, Carl Albert, m. fl.**, om *personlig professur för docenten S. U. Palme.*

Vid 1943 års riksdag motionerade herrar Thorvald Ekdahl, Sigvard Cruse, Ernst Eriksson i Stockholm, Folke Kyling, Sam. B. Norup, Gunnar Sundqvist och Wald. Svensson (AK nr 224) samt herrar Bertil Ohlin, Ruben Wagnsson och Axel Strand (FK nr 144) om utredningsskrivelse rörande förstärkning av akademisk forskning och undervisning om samtida svenska samhällsförhållanden, i synnerhet de svenska folkrörelserna. Motionärerna framhöll bl. a. att "ett närmare utforskande av folkrörelserna skulle fylla en betydande lucka i vår historiska kunskap". Motionen behandlades i tillfälligt utskott, som kunde stödja sina överväganden på flera remissyttranden. Bland dessa remissyttranden kan särskilt framhävas ett uttalande av humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola: "Att skapa en fristående undervisning rörande folkrörelserna vore liktydigt med att upprätta en lärostol i modern politisk historia." Utskottet tillstyrkte bifall till motionerna, och riksdagen beslöt i enlighet med detta (skrivelse nr 701/1943).

Genom de utredningar om den akademiska forskningen och undervisningen, som tillsattes efter världskrigets slut, tillmötesgick Kungl. Maj:t det i utredningsskrivelsen uttalade önskemålet. Frågan behandlades av 1945 års universitetsberedning (SOU 1946:81) samt av socialvetenskapliga forskningskommittén (SOU 1946:74). Universitetsberedningen stannade vid att icke vilja förorda en uppdelning av ämnet historia. Under ärendets behandling hade dock förslag framförts om en särskild professur i nyaste tidens historia (professor E. Hjärne), i samtidshistoria (professor E. Lönnroth) och om regelbunden undervisning i modern historia (professor S. Bolin). Universitetsberedningen påpekade vidare att det från samhällsvetenskapliga utgångspunkter vore önskvärt med speciell forskning och undervisning i modern historia, företrädd av specialprofessorer, men i det ärendet hänvisades till socialvetenskapliga forskningskommittén.

Socialvetenskapliga forskningskommittén tog 1943 års motioner till utgångspunkt. Forskningskommittén påpekade att man inte av den sociologiska forskningen kunde vänta framställningar rörande folkrörelserna i deras helhet, avsedda att skildra deras utveckling och ställning i samhället över huvud. "Vad som enligt vår mening bäst skulle tillgodose riksdagsskrivelsens syften vore", skriver forskningskommittén, "vilket också antydes i det av Stockholms högskolas humanistiska avdelning avgivna re-

missyttrandet, att en eller flera professurer inrättades i modern historia, kanske närmare bestämt professurer i *modern social och politisk historia*." Forskningskommittén förklarade sig anse sådana professurer önskvärda, ja behövliga. Endast på grund av fackhistorikernas ovilja mot en uppdelning av ämnet historia avstod forskningskommittén från att framlägga förslag om inrättandet av dessa professurer. "En möjlighet vore dock att inrätta en professur i detta ämne med väsentligen karaktär av forskningsprofessur", anförde forskningskommittén till slut. "Vi vilja rekommendera en sådan lösning men ha, då ifrågavarande forskningsprofessur torde böra bli en personlig professur, icke ansett oss kunna framföra något förslag härom."

Universitetskanslern tog i sitt yttrande över universitetsberedningens och socialvetenskapliga forskningskommitténs betänkanden fasta på förslaget om nya tjänster i nyaste tidens historia. Han skriver sålunda: "Då behovet av akademisk forskning och undervisning i modern historia synes mig väldokumenterat, vill jag förorda, att en tredje professur i historia inrättas såväl i Uppsala som i Lund, men att denna professur får karaktären av en specialprofessur i nyaste tidens historia."

Också ecklesiastikministern uttalade, i Kungl. Maj:ts proposition nr 272/1947, att en differentiering av ämnet historia vore ett angeläget krav. Därvid borde den moderna historien tillgodoses. Han anslöt sig i princip till universitetskanslerns förslag om en specialprofessur vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund. Dessa professurer borde bestämmas till att avse *modern politisk och social historia*. Statsrådet uttalade vidare: "På grund av önskvärldheten av att tillgången till kompetenta sökande till dessa professurer säkerställes anser jag, att de icke böra inrättas omedelbart men att principbeslut nu bör fattas om deras upprättande vid tidpunkt som framdeles bestämmas."

Detta förslag mötte vid utskottsbehandlingen inga invändningar, och det bifölls av riksdagen. Den 26 juli 1947 utfärdades kungl. brev om det i princip fattade beslutet om särskilda professurer i *modern politisk och social historia*.

Sedan dess har tolv år gått, och riksdagens 1947 fattade beslut har icke fullföljts. Uppsala universitet har visserligen alltsedan 1954 upptagit bland sina petita att professuren i modern politisk och social historia skulle upprättas enligt 1947 års principbeslut och rent av placerat detta önskemål bland de främsta på sin lista. Tillgång på kompetenta sökande vore nämligen enligt universitetets mening dåmera säkerställd. I sina petita för budgetåret 1960/61 har universitetskanslern biträtt detta förslag, som dock icke upptagits av Kungl. Maj:t.

Emellertid har ytterligare anledning tillkommit att nu snabbt förverkliga 1947 års principbeslut, i varje fall för en av de bägge professurerna.

Den 30 juni 1960 utgår tiden för docenten Sven Ulric Palmes befattning som e. o. forskardocent vid Uppsala universitet. Detta innebär att en synnerligen högt förtjänt forskare och lärare vid uppemot 50 års ålder står utan möjlighet att fortsätta sin livsgärning i vetenskapens tjänst och att hans pågående stora vetenskapliga arbeten måste avbrytas. Här föreligger en situation sådan som 1955 års universitetsutredning berört i sitt 1958 avgivna femte betänkande, med orden: "I fall då en forskardocent ej har utsikt att erhålla ordinarie befattning inom rimlig tid efter det att hans förordnande löpt ut, bör man därför allvarligt överväga inrättandet av en personlig befattning" (SOU 1958: 32).

Då docenten Palmes forskningsarbeten rörande franska revolutionens historia, rörande Stockholms socialhistoria 1850—1950, rörande stormaktspolitikens strukturförändring 1850—1950 och rörande svensk partipolitik under åren före första världskriget väsentligen faller inom ramen för *modern politisk och social historia*, synes det särskilt väl motiverat att genom denna professur på en gång trygga hans arbetsmöjligheter och den moderna historiens ställning inom den vetenskapliga forskningen och undervisningen i detta land. Ett riksdagsinitiativ härvidlag synes dessmera befogat som Palme i sina senaste forskningar direkt sysslar med problem i de svenska folkrörelsernas historia och behandlar brytningar i vår nyaste riksdagshistoria, där ledande riksdagspolitiker som Hjalmar Branting, Karl Staaff, Arvid Lindman, Alfred Petersson i Påboda och Daniel Persson i Tällberg hör till de centrala gestalterna.

För de i princip beslutade professurerna i modern politisk och social historia bör rimligtvis krävas väldokumenterad professorskompetens i historia och en vetenskaplig produktion som till betydande del faller inom den speciella delen av ämnet. Docenten Palme fyller i synnerlig grad dessa krav. Han har flera gånger uppförts på förslag till professur i historia (Köpenhamn 1950, Uppsala 1952, Stockholm 1957), och han har av en rad sakkunniga tillmätts god kompetens till professur i ämnet. Det framgår av sakkunnigutlåtandena att han skrivit flera arbeten inom området modern politisk och social historia. Dit hör ett större arbete i fransk presshistoria under franska revolutionens tid, ett arbete om svensk partipolitik storstrejksåret 1909 och flera mindre arbeten om diplomatiska kriser under andra världskriget. Lättast tillgängliga är hans 1959 utgivna bok "Karl Staaff och storstrejken 1909" och uppsatserna "Politics and economic theory in the Atlantic Charter" (i festskriften till Östen Undén 1956) och "Politics and economic theory in the allied planning for peace, 1943—1945" (Scandinavian Economic History Review VII: I). Boken om Karl Staaff och storstrejken grundar sig bl. a. på material ur folkrörelsernas arkiv (Svenska typografförbundets arkiv, Svenska storlogens av I.O.G.T. arkiv, Frisinnade landsföreningens arkiv) och rymmer utredningar av stort in-

tresse för modern svensk partihistoria, politisk idéhistoria och presshistoria. Ämnet behandlas genomgående under beaktande av de socialhistoriska aspekterna. Boken har blivit varmt lovordad av kritiken, den har av framstående fackmän betecknats som "vetenskapligt betydande", som "ett suveränt förevisningsnummer av historisk problembehandling och källkritisk analys", och man har talat om "en klar och spännande historisk studie" och om den bild av spelet bakom kulisserna som Palme fått fram genom "en källkritik så sträng som om det gällde att analysera fragmentariska medeltidsdokument".

Dessa starka lovord om ett nyutkommet verk av Palme visar att denne befinner sig på höjden av vetenskaplig skaparkraft och ger god grund för förhoppningar om att forskningen och undervisningen i *modern politisk och social historia* genom hans utnämning skulle komma att främjas på det bästa sätt i överensstämmelse med riksdagens i 1943 års utredningsskrivelse framställda önskemål och med 1947 års principbeslut.

Med hänvisning till det anförda får vi härmed föreslå, att riksdagen måtte besluta att inrätta en av de av 1947 års riksdag i princip beslutade professurerna i modern politisk och social historia såsom en personlig professur för e. o. forskardocenten S. U. Palme.

Stockholm den 26 januari 1960

Carl Albert Anderson

Rud. Anderberg

Axel Strand

Hugo Osvald